

ROMANTTIKA

ROMANTIKA V EVROPI

Fotografiji: Blanka Erhartič

Poskusite medpredmetno povezati - zgodovina

1. *Kaj je romantično?*
2. *Opisujte fotografiji. Se vam katera zdi romantična? Zakaj?*
3. *Fotografiji naj vam bosta za izhodišče domišljajske čustvene izpovedi. Pri tem opazujte, kakšne izraze boste uporabili, katera čustva predstavljali.*
4. *Pri predmetu zgodovina ali umetnostna zgodovina pripravite 5-minutni govorni nastop, v katerem boste predstavili dobo in evropske zgodovinske dogodke ter umetnost v času romantike. Navodila za pripravo govornega nastopa naj vam poda učitelj.*

Razmislite!

»Nazaj k naravi!« (J. J. Rousseau)

»Pomembna je pot, po kateri hodiš, in ne kraj, kamor greš.« (S. Kierkegaard)

»Svoboda, enakost, bratstvo!« (Geslo francoske revolucije)

Poskusite medpredmetno povezati - glasba

5. *Kako razumete gornje misli? Ste za katero že slišali? Komentirajte jih. Kdo so avtorji teh misli? Povprašajte o tem učitelja filozofije ali pa podatek sami poiščite v knjižni literaturi ali na spletu.*
6. *Katerega skladatelja klasičnega glasbenega dela iz obdobja romantike poznate?*
7. *Vam je znan sloviti valček avstrijskega skladatelja Johanna Straussa Na lepi modri Donavi? Poskusite zapeti ali na kak instrument zaigrati nekaj taktov tega valčka. Bi ga znali odplesati?*

Čas in prostor

Vzporedno z obdobjem razsvetljenstva so se v 18. stoletju pojavljali zametki književnosti s takimi vsebinami in oblikami, ki so bile nasprotne razsvetlenskemu idealom in so polagoma že pripravljali pot književnosti romantike; govorimo o literarnih tokovih med letoma 1750 in 1800, ki jih lahko imenujemo zgodnja romantika, tudi predromantika.

Meja med razsvetljensko in predromantično književnostjo je pogosto zabrisana in zato nejasna; pri razsvetljencih so že prisotne predromantične prvine, pri romantikih še najdemo značilnosti razsvetljenstva.

Romantika je obdobje, ki je v zahodnoevropskih književnostih trajalo približno 1800–1830, drugod pa 1820–1850. V tem času ni bila le osrednja evropska književna smer, temveč se je uveljavila tudi v glasbi, slikarstvu, celo v filozofiji in znanosti, zlasti v umetnostni in književni vedi. Prek navedenih umetnosti je vplivala na vsakdanje mišljenje in čustvovanje, prav tako pa na narodnostna in družbena gibanja.

Romantična književnost je bila odraz novo nastalega industrijskega meščanstva v Angliji. Za idejnega utemeljitelja velja razsvetljenski enciklopedist, mislec in pisec J. J. Rousseau z zahtevo »Nazaj k naravi«.

Številne revolucije, preobrati in osvajanja so pomembno vplivali na razvoj romantične književnosti (1789 se začne francoska meščanska revolucija, leto 1792 pomeni začetek francoske vojne, 1804 Napoleon Bonaparte postane francoski cesar in vlada do 1815).

V prvi polovici 19. stoletja se množično pojavijo narodnoosvobodilna in socialnorevolucionarna gibanja – revolucionarno gibanje v Španiji, grški narodnoosvobodilni boj proti Turkom, italijansko narodnoosvobodilno gibanje proti Avstrijcem, upor dekabristov v Rusiji, neuspela poljska vstaja proti Rusom, julijska revolucija v Franciji, čartistično gibanje v Angliji, z letom 1848 pomlad narodov.

romantika

Poskusite
medpredmetno
povezati - zgodovina

- 8. Kaj veste o pomladi narodov? O tem se pozanimajte pri predmetu zgodovina, poiščite o tem ustrezno literaturo (posvetujte se z učiteljem).*
- 9. Poznate pojme utopični socializem, anarhizem, panslavizem, ilirizem, nacionalizem? V ustrezni knjižni literaturi ali na spletu poiščite pomene posameznih pojmov ter si razlago zapišite v zvezek.*

Revolucionarna gibanja so bila zatrta, a za Evropo je to pomenilo konec fevdalne ureditve in prehod v kapitalistični red.

Spremenile so se družbene razmere in z njimi miselnost, saj so začeli zavračati razsvetljensko vero v razum ter v skladno urejen svet.

Pojem romantika (romantičen) ima ožji in širši pomen. Ožje označuje literarno in umetnostno smer določenega časa, širše je pojem za umetniška in literarna dela, za življenjsko občutje in mišljenje, da je čustvo največja duhovna vrednota.

Ime romantika izvira iz besede roman, s čimer so v srednjem veku označevali pustolovske in fantastične zgodbe v prozi. V 17. stoletju so iz besede razvili angleški izraz »romantic«, francoski »romanesque« in nemški »romantisch«. »Romantično« je sprva pomenilo »tako kot v romanih«, kar je bila prisposoba za izmišljeno, domišljjsko lepo in čustveno. Izraz »romantic« v Angliji sredi

18. stoletja dobi pozitiven pomen in postane oznaka zlasti za nežno čustvenost in plemenito otožnost, pesimizem, malodušnost, mrakobnost. V Nemčiji leta 1800 izraz postane ime za novo strujo v književnosti in po tem letu se je s tem pomenom razširil še v druge dežele Evrope.

Nasprotje med razsvetljskimi in romantičnimi idejami

RAZSVETLJENSTVO	ROMANTIKA
<ul style="list-style-type: none"> • v ospredje postavlja moč jasnega razuma, čutno izkustvo, koristnost in uporabnost; • sreča naj bo za vse ljudi enaka, zato naj bo posameznik povprečen, s tem pa izenačen v skupnosti, deluje naj v skladu z njenimi merili in zahtevami; • poudarja optimizem in voljo do življenja; • književno delo naj bo strogo poučno, razumsko in naj predstavlja sredstvo za širjenje idej. 	<ul style="list-style-type: none"> • razglašala je moč čustva in strasti, domišljije, lepote in ljubezni; • izjemni in nadpovprečni posamezniki, zlasti pesniki in umetniki nasploh, so pogosto v nasprotju z družbo, veljavnimi normami in zahtevami, ker jih te omejujejo; • romantični človek je poln čustev, plemenit, estetsko ustvarjalni; • pojavlja se svetobolje – melanholični pogled na svet, ki prinaša misel, da svet povzroča človeku samo bolečino in trpljenje; • pogled na svet je pesimističen (minevanje, obup, odpoved, razočaranje, smrt); • književno delo svobodno izraža domišljijo, čustvovanja, čutno in notranjo lepoto.

10. Razložite pojma »čustveno« in »čutno«. Pri tem si pomagajte s knjižno ali s spletno različico SSKJ.

Razglejte se

Romantiki so uporabljali ideje, motive in oblike preteklih dob, zlasti antike, srednjega veka in renesanse pa tudi ljudskega izročila. Temeljna romantična ideja je razkol med idealom in stvarnostjo.

11. Raziščite, kaj pomenijo pojmi idealizem, iracionalizem, eksistencializem. Ugotovitve zapišite in jih predstavite svojim sošolcem. Kako se pojmi povezujejo z obdobjem romantike?

Pomembnejši predstavniki evropske romantike:

Francija: René Châteaubriand, Alphonse de Lamartine, Victor **Hugo**, Alfred de Vigny, Alfred de Musset.

Anglija: George Noel Gordon **Byron**, William Wordsworth, Samuel Coleridge, Percy Bysshe Shelly, John Keats, Walter Scott.

Nemčija: Johann Wolfgang **Goethe**, Heinrich **Heine**, Friedrich Hödelin, Novalis, Heinrich Kleist, Ernst Theodor Amadeus Hoffmann.

Italija: Giacomo **Leopardi**, Alessandro Manzoni.

Poljska: Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki.

Rusija: Aleksander Sergejevič **Puškin**, Mihail Jurjevič **Lermontov**.

Srbija: Vuk Karadžić.

Črna gora: Petar Petrovič **Njegoš**.

Slovenija: France **Prešeren**, Matija Čop.

Lirika v romantiki

V obdobju romantike se najbolj razvije lirika, saj so ustvarjalci svoja čustva najlaže izrazili v osebni izpovedi. Znotraj lirike se kot zvrsti pojavijo ljubezenska pesem, elegija, razpoloženska izpoved, miselna himna in oda, sonet, romanca, glosa, gazela, tudi prosta kitična oblika ... Motivi lirskih pesmi so pogosto osamljenost posameznika sredi duhovno revne družbe, človeška minljivost in neskončnost narave, ljubezenska doživetja, hrepenenje po svobodi, zavračanje vsakršnega nasilja, vera v smisel bivanja.

Viharnišтво - Sturm und Drang

Je gibanje, ki prihaja iz Nemčije, kjer se je razmahnilo v letih 1767-1785. Poudarjalo je svobodo posameznika in v ospredje postavljalo silna, viharna čustva, strasti in voljo genialnega posameznika, ki se tradiciji, avtoriteti in tiranstvu upira v imenu svobode. Kot predstavnika sta zlasti pomembna Goethe in Schiller.

[Razglejte se](#)

Weimarska klasika

Okoli leta 1770 je v književnosti znotraj predromantike prevladala smer, ki je odklanjala stroga literarna pravila, tradicijo in na razumu temelječe literarno ustvarjanje. Zavzemala se je za popolno umetniško svobodo v smislu domišljije in oblikovanja in kot pristni vir umetniškega dela priznavala le genialnost posameznega literarnega umetnika in njegovo prirojeno naravo.

Zadnja desetletja 18. stoletja pa so klasiki ponovno prinesla popularnost, saj so proglašali spoznanje, da mora v idealni poeziji biti ravnovesje med čustvom in razumom, med genialnostjo in urejeno formo, med subjektivnim in objektivnim.

Za vzornike si jemljejo torej naravne genije, kot na primer imenujejo Homerja, Shakespeara. V svojih mladih letih sta gibanju pripadala tudi Goethe in Schiller, ko sta delovala v Weimarju. Prav zato se ta smer imenuje weimarska klasika.

Johann Heinrich Wilhelm Tischbein: Portret Goetheja v rimski krajini, 1786

Johann Wolfgang Goethe: Popotnikova nočna pesem

Johann Wolfgang Goethe (1749–1832)

Johann Wolfgang Goethe se je rodil leta 1749 v Frankfurtu ob Maini. Vse življenje je bil vitalen človek in je dočkal visoko starost. Umrli je leta 1832. Po poklicu je bil pravnik. Pravo je študiral v Leipzigu in Strasbourgu, kjer je prišel pod Herderjev vpliv in pod vpliv viharneškega gibanja Sturm und Drang. Nekaj časa je bil v službi v mestecu Wetzlar in leta 1775 odšel v Weimar, kjer je služboval tudi pri weimarskem vojvodi. Tam je ostal do smrti. Deležen je bil visokih služb in časti. Med potovanjem v Italijo se je navdušil za antične estetske ideale. V letih weimarske klasike je tesneje sodeloval s Schillerjem (1794-1805). V zadnjih letih življenja ga je zanimalo predvsem naravoslovje. Zanimivo je, da je užival slavo že v času svojega življenja.

Goethe predstavlja sam vrh nemške klasike in predromantike. Je izredno vpliven in vsestranski književnik. Njegovo delo obsega znanstveno-naravoslovne, literarno-kritične in teoretične spise, spomine, pisma, pripovedno in izpovedno pesništvo, ep, balade, pesnitve, romane, novele in drame. Bil je predvsem lirik (glavno pesniško delo je zbirka Zahodno-vzhodni divan, 1819), najpomembnejši viharneški in weimarski klasik.

Goethejeva pomembnejša dela:

- ep Herman in Doroteja;
- satirični živalski ep Lisica Zvitorepka;
- drama z zgodovinsko tematiko Goetz von Berlichingen, Egmont;
- drama z obdelavo antičnega motiva Ifigenija na Tavridi;
- drama o znamenitem italijanskem pesniku Torquatu Tassu;
- najpomembnejše in najboljše delo dramsko delo (ustvarjal ga je več kot 60 let) Faust;
- roman z zakonsko problematiko Sorodne duše;
- roman v pismih Trpljenje mladega Wertherja;
- razvojna romana Učna leta Wilhelma Meistra in Popotna leta Wilhelma Meistra;
- avtobiografija Poezija in resničnost.

Popotnikova nočna pesem

Popotnikovo nočno pesem (originalno naslovljeno Wanderers Nachtlied) je Goethe, ko mu je bilo trideset let (leta 1779), zapisal na steno lovske kočice, v kateri je prenočeval.

1. *Poslušajte učiteljevo interpretativno branje pesmi.*
2. *Kako ste jo občutili?*
3. *Pesem tiho preberite.*

V nebu nad vrhovi
je mir
in med lesovi
že nikjer
diha več ni;
žgolenje ptic je zaspalo.
Čakaj le, kmalo
spal boš še ti.

(Prevedla Lili Novy)

4. *Kako ste pesem zaznali tokrat?*
5. *Kakšno je razpoloženje v pesmi?*

Pesem je razpoloženska in tematsko večplastna, saj se v njej razgrneta bližina in neizogibnost smrti, kar je skladno s podobo umirjanja narave in je kot pesnikov opomin samemu sebi.

6. *Popotnikovo nočno pesem glasno preberite. Pri tem bodite pozorni na ritem govorenja in na premore v besedilu. Ali bi hiter tempo govora bil skladen s sporočilnostjo pesmi? Poskusite pesem prebrati v hitrem tempu. Kaj ste ugotovili?*
7. *Kdo je lirski subjekt v pesmi? Kaj občuti? Kaj izpoveduje?*
8. *Razložite metafore »med lesovi diha več ni« in »žgolenje ptic je zaspalo«.*

9. *Kateri slovnični čas uporablja avtor? Ali to kako vpliva na bralca? Glagole v pesmi skušajte prestaviti postaviti v različne časovne oblike in ugotovljajte, kakšen je učinek.*
10. *Določite, kaj v pesmi predstavlja objektivni in kaj subjektivni svet.*
11. *Predstavite kitico, verz, rimo.*
12. *Poglejte skozi okno. Ali bi znali to, kar vidite, predstaviti objektivno in subjektivno s čustvenim poudarkom? Poskusite to govorno izpeljati.*
13. *Se vam zdi, da je težko izpovedovati svoja čustva in občutke? Zakaj? Razpravljajte s sošolcem.*
14. *Ali veste kaj o človekovih čustvih? S tem področjem se natančneje ukvarja psihologija. Poiščite nekaj knjižnega in digitalnega gradiva o tej temi in jo v kratkem 5-minutnem govornem nastopu predstavite v razredu.*

Poskusite medpredmetno povezati - psihologija

Heinrich Heine: Lorelaj

1. *Pri predmetu zgodovina se pozanimajte, kaj je proletarska revolucija.*
2. *Ste že slišali za utopični socializem? Kakšne ideje so zagovarjali utopični socialisti? Odgovore na ta vprašanja boste poiskali pri predmetu zgodovina in sociologija. Pri tem naj vam pomaga učitelj za posamezni predmet.*

Poskusite medpredmetno povezati - zgodovina - sociologija

John William Waterhouse: Sirena (Lorelei), 1901

Heinrich Heine (1797–1856)

Rojen je bil v Düsseldorfu. Sprva se je učil trgovskega poklica, saj je bil oče židovski trgovec, kasneje je študiral pravo v Bonnu, Göttingenu in Berlinu. Živel je kot

svoboden književnik. Kot zagovornik liberalizma in demokratičnosti, idej utopičnega socializma in proletarske revolucije je kritiziral nemške socialne in politične razmere. V Nemčiji mu niso bili naklonjeni, zato se je leta 1831 za stalno naselil v Parizu. Zadnja leta svojega življenja je bil hudo bolan. Umrl je v Parizu.

Heine je bil lirik in epik. V potopisih, feljtonih in esejih so predstavljeni njegovi popotni vtisi, podana je kritika tedanjih družbenih razmer v Nemčiji in Franciji. Svobodoljubne

in demokratične ideje je širil z ironijo in s satiro. Ustvaril je večje število romanc in balad, ki so v tem obdobju značilne zlasti za nemške romantike.

Heine je motive za svoje balade in romances prevzel po ljudskih bajkah, iz španskih in orientalskih snovi, Svetega pisma in novejših zgodovine. Vsebujejo močne lirске elemente, prepojene so s čustvom neuslišane romantične ljubezni, tudi s satiro, z ironijo, s politično in socialno težnjo.

Heinejeva pomembnejša dela so Knjiga pesmi, Pesmi, Nove pesmi, Romancero, Nemčija, zimska pravljica, Šlezjski tkalci, Capinstvo, Mizerere, Popotne slike, Francoske razmere, Romantična šola.

Zgodbo o Lorelaj je pesemsko ustvaril Clemens Brentano v duhu ljudskih bajk. Kot literarna zrst je balada. Govori o prelepi Lore Lay, ki je s svojimi čari pogubljalá moške. Obsodili so jo čarovništva in morala je na sodišče pred škofa, ki ga je prosila, naj jo obsodi na smrt, saj življenje, odkar jo je zapustil ljubimec, zanjo nima več smisla. Njenim čarom podleže tudi škof in v spremstvu vitezov jo pošlje v samostan. Med potjo Lore Lay preprosi viteze, da se sme še enkrat povzpeti na strmo skalo Lurlei, odkoder bi še enkrat videla Ren in grad svojega ljubljene. Vitezi njeni prošnji ugodijo; Lore Lay se s pečine vrže v reko, vitezi pa žalostno končajo v skali, od koder se ne morejo vrniti.

Brentanova pesem je doživela celo vrsto predelav v pesmih in prozi. Ustvarjalce je zmeraj znova privlačeval romantični motiv usodne in pogubne moči ljubezni, ki jo simbolizira Lorelaj.

Zgodba o Lorelaj ima romantični izvor

DVD

Romantiki so kot prispodobo za človekovo življenje velikokrat uporabljali vodo (morje, reko ...), za posameznika v njem pa čoln, ladjo, jadro ipd.

Med ustvarjalci, ki so v svojih delih uporabili motiv lepe vile Lorelaj, je najpomembnejši Heine. Sprva je ustvaril pesem ob svoji naklonjenosti sestrični Amalie von Hamburg, v kateri je pesnik čolnar v majhnem čolnu in opazuje igro zlatih valov, ob tem pa se zaveda, da ga tok reke lahko potegne na dno. Pesem se zaključi s podobo ljubljene - reka je vabljiva in zahrbtna. Tri leta kasneje je Heine to isto ljubezensko čustvo in isti motiv o varljivi in pogubni ljubezni prelil v umetniško pesem, danes znano pod naslovom Lorelaj (originalni naslov je Lorelei). Pesem so tudi uglasbili in je ponarodela.

3. *Poslušajte interpretativno branje pesmi (DVD – zvočni posnetek). Umirite se in zberite misli, da boste lažje sledili slišnemu. Skušajte občutiti tok pesmi.*
4. *Kakšni so vaši občutki po poslušanju pesmi?*
5. *Kako bi opisali vzdušje v baladi Lorelaj?*
6. *Se še spomnite, kaj je balada?*

balada

Ponovimo

Balada je večinoma krajša epska pesem, napisana v verzih. Pogosto je na meji z lirsko, če je v njej zaslediti osebno izpoved. Običajno vsebuje refren. Motivi v baladi so praviloma neobičajni, dramatični, tudi grozljivi in izvirajo iz pravljic, mitov, zgodovine in tudi sodobnosti. V baladi so pogosto prisotne tudi fantastične prvine.

7. *Pesem tiho preberite. Pri tem si označite morebitne nerazumljive besede ter jih skušajte razložiti s pomočjo sošolcev, slovarjev, učitelja.*

Lorelaj

Ne vem, kaj me žalost ne mine,
ki muči mi srce;
a pravljica iz davnine
iz misli več mi ne gre.

Hladno je že in mrači se
in tiho teče Ren;
v večerni zarji blešči se
kamniti gorski greben.

Na njem sedi lepotica,
dragulji se v zarji iskre;
vsa v zlatu je kakor kraljica,
in češe si zlate lase.

Z glavnikom jih češe bleščočim,
iz grla ji pesem drhti
z napevom mameče sladkim,
da ledeni ti kri.

Čolnarja v čolnu prevzame
otožnost s strašno močjo;
le v goro strmeti jame,
čeri mu ne vidi oko.

Verjetno na dno potegnilo
čolnarja je s čolnom tedaj;
to s pesmijo svojo milo
storila je Lorelaj.

(Prevedel Mile Klopčič)

Heinrich Heine: Lorelaj

8. *Do kod v besedilu sega izpoved lirskega subjekta (tistega, ki se izpoveduje)?*
9. *Kaj izvemo iz epskega dela pesmi? Povzemite.*
10. *Kako se konča Heinejeva različica zgodbe oziroma pravljice o Lorelaj?*
11. *Razložite, koga bi lahko predstavljal »čolnar«. Skušajte ugotoviti, kako ga Lorelaj pogubi.*